

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านคลองยาง หมู่ 2 จังหวัดกระบี่

ในการศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองยาง หมู่ 2 อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่” จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อให้เข้าใจในบริบทที่เป็นสภาพแวดล้อมปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาสถานการณ์ที่ทำให้ชุมชนบ้านคลองยางได้ขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน จากที่ผู้ศึกษาได้ลงไปเก็บข้อมูลพื้นที่ สามารถสรุปข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านคลองยาง โดยจะแบ่งรายละเอียดเนื้อหาที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านคลองยาง

พัฒนาการของชุมชน

“บ้านคลองยาง” ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งของตำบลคลองยาง ที่มาของชื่อหมู่บ้านคลองยาง คือ “คลอง” คือ เส้นทางสายจรไป-มาในสมัยก่อน “ยาง” ต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มีมากและเป็นไม้เด่นที่สำคัญของป่าดิบชื้น ซึ่งเป็นป่าที่สำคัญในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่นี้ จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านคลองยาง” บ้านคลองยางเป็นชุมชนที่มีความเจริญมากในอดีต มีลำคลองใหญ่ที่ชาวบ้านใช้สัญจรไปมาหาเลี้ยงชีพ และหลายหมู่บ้านในอำเภอเกาะลันตา ต้องเดินทางโดยใช้เรือ และต้องสัญจรผ่านชุมชนแห่งนี้เพราะการเดินทางสมัยก่อนจะอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นทางในการสัญจรไปมา เพื่อขึ้นฝั่งแผ่นดินใหญ่ที่ท่าเรือบ้านคลองพน ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในสมัยนั้น ต่อมา ปี พ.ศ. 2517 ได้มีการตัดถนนสายห้วยน้ำขาว-ห้วยหินเป็นถนนสายหลัก การสัญจรทางน้ำเลยหยุดไปโดยปริยาย “คลองยาง” เลยกลายเป็นชุมชนที่ถูกปิดกั้นความเจริญ เนื่องจากการก่อสร้างจะอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 7 ปัจจุบันซึ่งแยกออกไปจากหมู่ที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2548

ข้อมูลพื้นฐาน¹ ที่ตั้ง

ชุมชนบ้านคลองยาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง ห่างจากที่ว่าการอำเภอเกาะลันตาไปทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 32 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกระบี่ไปทางทิศใต้ แยกถนนสาย ห้วยน้ำขาว - หัวหิน ระยะทางประมาณ 52 กิโลเมตร เนื้อที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 3,000 ไร่ ชุมชนบ้านคลองยาง มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 190 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,200 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณ 99% พุทธ 1%

ลักษณะทั่วไป

ภูมิอากาศของชุมชนบ้านคลองยาง มีลมมรสุมพัดผ่านตลอดปี โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะเวลา คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดผ่านตั้งแต่เดือนเมษายน ถึงเดือนกันยายน ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดผ่านตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมีนาคม ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนธันวาคม

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนบ้านคลองยางนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นราบสันเนิน มีความเหมาะสมในการปลูกยางพารา และการทำสวนปาล์มประกอบด้วยป่าดิบชื้นและมีป่าชายเลน

จากลักษณะของภูมิอากาศและภูมิประเทศ ส่งผลให้ชาวชุมชนบ้านคลองยางมีอาชีพหลัก ดังนี้ ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ประมงชายฝั่ง รับจ้าง ค้าขาย ซึ่งโดยหลักแล้วนั้น ประชากรชุมชนบ้านคลองยางประกอบอาชีพหลัก 2 ด้าน คือ ด้านการเกษตรและการประมง ด้านการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยางพารา การทำสวนปาล์มน้ำมัน ด้านการประมง ได้แก่ การทำประมงชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือขนาดเล็ก และการเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง และด้านการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวเพื่อบริโภค ยางพาราและปาล์มน้ำมัน นอกจากนั้นยังมีการทำฟาร์มกุ้งในเขตติดต่อกับป่าชายเลนอยู่บ้าง จำนวน 3 บ่อ บ่อกุ้งเหล่านี้เป็นการลงทุนจากผู้ประกอบการภายนอกพื้นที่ แต่ในปัจจุบันบ่อกุ้งเหล่านั้นชาวบ้านได้เปลี่ยนไปเลี้ยง ปลาเก๋า ปลากะพงแดง ปลากะพงขาว และปลูมุดา โดยเลี้ยงแบบธรรมชาติ นอกจากนั้นอาชีพรับจ้างยังเป็นอาชีพหนึ่งซึ่งแพร่หลาย โดยเฉพาะในหมู่ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกิน

สถาบันทางการศึกษาและศาสนาในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองยาง ประกอบด้วย โรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง

¹ สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่), การศึกษาและประเมินชุมชนและทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม: ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่. (อิเล็กทรอนิกส์ไฟล์)

ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์

ทรัพยากรประมง

สัตว์น้ำที่พบในป่าชายเลน เช่น หอยจู้บแจ่ง หอยแครง ปูทะเล ปูดำ ปลากระพงแดง กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งขาว กุ้งร่า เป็นต้น

ทรัพยากรป่าชายเลน

มีพื้นที่ป่าสาธารณะ มีเนื้อที่ 700 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลน ประมาณ 1,980 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่อยู่ในป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองยาง การใช้ทรัพยากรป่าชายเลนส่วนใหญ่เป็น การใช้เพื่อประโยชน์ทางอ้อม เช่น การประมงพื้นบ้าน ส่วนการใช้ประโยชน์ทางตรง เช่น การใช้ไม้เพื่อทำคอกปศุสัตว์ กระท่อม รั้ว บ้าน เป็นต้น

กลุ่มองค์กร ในชุมชนบ้านคลองยาง

กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านคลองยาง ประกอบด้วยหลายกลุ่มองค์กรด้วยกัน ทั้งในกลุ่มองค์กรที่ทำงานทางด้านเศรษฐกิจชุมชน การประกอบอาชีพร่วมกัน การรวมกลุ่มด้านชุมชนเพื่อทำกิจกรรมบางอย่าง โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

1.1) กองทุนหมู่บ้าน

1.2) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2) กลุ่มอาชีพ

2.1) กลุ่มข้าวซ้อมมือ เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม คือ การผลิตข้าวซ้อมมือ เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของอำเภอเกาะลันตา

2.2) กลุ่มอาชีพสตรี ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม คือ การทำไข่เค็ม และน้ำพริก

2.3) กลุ่มคลองยางพัฒนา กิจกรรมกลุ่ม คือ การเลี้ยงปลาในกระชัง

2.4) กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กิจกรรมของกลุ่ม คือ การรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

3) กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน

3.1) กลุ่ม อาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่ง

3.2) ชมรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เติยปาหนัน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มอาสาสมัคร (อสม.) กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งมานาน ประกอบกับความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน จึงเป็นแหล่งพึ่งพิงหลักของราษฎรในการดำรงชีพ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านคลองยาง

ด้วยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ประชาชนยังคงวิถีชีวิตที่พึ่งพิงกับทรัพยากรทางธรรมชาติในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านคลองยาง ประกอบกับสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงความเป็นเมืองชนบทที่ส่งผลต่อการเกิดสภาพปัญหาที่สะท้อนถึงภาพการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านคลองยาง ไม่ว่าจะเป็น

1. น้ำอุปโภค บริโภคไม่เพียงพอ
2. คริวเรือนมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอกับรายจ่ายไม่มีอาชีพที่มั่นคง ขาดอาชีพเสริม
3. การคมนาคมไม่สะดวก
4. ปัญหาสุขภาพอนามัย
5. ปัญหาไฟฟ้าของหมู่บ้าน
6. ปัญหาขยะ เนื่องจากไม่มีระบบการจัดเก็บที่ดี
7. แนวเขตป่าชายเลนไม่ชัดเจน

ประวัติและพัฒนาการของชุมชนบ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ต่อการดำเนินการเรื่องป่าชายเลน

พ.ศ. 2470 ได้มีการเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านคลองยาง มีกำนันคนแรกชื่อ พันดำเย็บ ชาวรามคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเผ่าถ่าน ตัดไม้และอาชีพประมงพื้นบ้านพึ่งพาอาศัยกันเป็นระบบเครือญาติ บ้านเรือนในสมัยก่อนจะใช้วัสดุท้องถิ่นและไม้จากป่าชายเลน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม มีการเก็บหาของป่า มีการพึ่งพาป่าชายเลนเป็นแหล่งยังชีพ สัตว์น้ำมีมาก และมีหลายชนิดพันธุ์ ส่วนใหญ่จะหามาบริโภคกันเองในครัวเรือน และแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง เครื่องมือที่ใช้จับปลา คือ เบ็ด ไซ การปิดอ่าว และปิดการไหลของลำคลอง

ในปี พ.ศ. 2532 เริ่มมีนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินเพื่อทำนาเกลือ ซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ได้รับความนิยมเป็นอันมาก ซึ่งในพื้นที่มีอยู่ประมาณ 7 แห่ง รวมทั้งหมด 10 บ่อ บ่อละประมาณ 3 ไร่ ปัจจุบันเป็นบ่อเกลือร้างไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ดินเสื่อมสภาพ รกร้าง อาชีพในสมัยนั้น คือ เผ่าถ่านขายเพราะที่มีต้นไม้มากใหญ่อยู่เป็นจำนวนมากและมีการทำนาบ้างเล็กน้อย อาชีพหลักที่ทำคือ ทำสวนยางพารา และรับจ้างทำงานนอกบ้าน รวมทั้งประกอบอาชีพประมงบ้างเล็กน้อย ซึ่งทำเพื่อหาเลี้ยงชีพมากกว่าการค้าขาย

จากนั้น พ.ศ. 2533 มีกิจกรรมการแผ้วถาง ตัดสาขาลิดกิ่งป่าชายเลน ตัดแนวเป็นบล็อกสาขตักแต่งโดยใช้แรงงานคนในหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำในป่าชายเลน การใช้ประโยชน์จากป่าไม่มีการควบคุม มีการทำประมงโดยการใช้อวนรุน ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำขนาดเล็กลดปริมาณลง แต่ปริมาณกัลปังหา ลูกไม้มีจำนวนลดน้อยลง

จนเมื่อ พ.ศ. 2546 ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่) ได้เข้าไปชี้แจงวัตถุประสงค์และบทบาทในการทำงานในพื้นที่ และนโยบายการทำงานในพื้นที่ซึ่งจะเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าเป็นอย่างมาก ดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยการตัดสาบ ลิดกิ่ง และแผ้วถางป่า กิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่เสื่อมโทรม โดยมีราษฎรในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมหลักสูตรการเพาะชำกล้าไม้ เพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน ร่วมสำรวจป่ากับโรงเรียนบ้านคลองยาง ตามโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลน นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2548 มีการฝึกอบรมหลักสูตรส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน มีสมาชิก 50 คน เกิดกลุ่มอนุรักษ์ในหมู่บ้านที่ร่วมกันดูแล รักษาป่าชายเลน หน่วยงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ได้เข้ามาพัฒนากลุ่มอาชีพการเลี้ยงปูดำ ทำให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกัน และเลี้ยงปูดำเป็นอาชีพเสริม เกิดกลุ่มอาชีพในชุมชน

การอบรมได้ทำต่อเนื่องมาจน พ.ศ. 2549 มีการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) เกิดกลุ่ม รสทช. มีสมาชิก 50 คน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมปลูกป่า โดยการสนับสนุนจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่) และสภากาชาดไทย มีการกำหนดพื้นที่ป่าชายเลนร่วมกับชาวบ้าน เพื่อกำหนดเป็นเขตพิทักษ์ป่าชายเลนรักษาสัตว์น้ำ เกิดชุดปฏิบัติการพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งในชุมชน มี 4 คน ซึ่งเป็นอาสาสมัครในการปฏิบัติงานร่วมกันในการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าชายเลน โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริ UNDP ได้เข้ามาพัฒนากลุ่มอาชีพการเลี้ยงปูดำ เป็นเงินงบประมาณ 1,500,000 บาท และกรมประมงได้กำหนดเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการทำประมงพื้นบ้าน ห้ามใช้จวนรุน และเครื่องมือที่ส่งผลต่อสัตว์น้ำขนาดเล็ก ชาวบ้านต้องมีการปรับเปลี่ยนการทำประมงโดยมีการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น ป่าชายเลนเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่มีการทำเตาเผาถ่านเถื่อนในพื้นที่

เมื่อ พ.ศ. 2550 มีการร่างกฎระเบียบของหมู่บ้านในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน มีการแบ่งโซนการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เป็นแปลงใช้สอย แปลงอนุรักษ์ พื้นที่สีแดง มีคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชน 1 ชุด จำนวน 15 คน มีกรอบแผนงานในการทำงาน มีหน่วยงานในพื้นที่ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากขึ้นทำให้ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์

ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องกับกิจกรรมที่ได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่เริ่มมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการดำเนินการโครงการแนวทางการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนบ้านคลองยาง ร่วมกับทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่) ได้มีการกำหนดกิจกรรมและแผนงานในอนาคตเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนบ้านคลองยาง ซึ่งมีการวางแผนไว้ดังนี้

กิจกรรมการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนที่ชุมชนได้ดำเนินการในรอบ 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 - พ.ศ. 2550

1. การเลี้ยงปลาในกระชัง
 2. การทำประมงพื้นบ้าน
 3. การใช้ประโยชน์จากไม้ป่าชายเลนมาสร้างคอกปลาคูสัว สร้างกระต๊อบ
- แผนงานโครงการในการดำเนินงานในอนาคต
1. การจัดทำแนวเขตป่าชายเลน โดยการปลูกเตยปาหนันเป็นแนวเขตป่าชายเลน
 2. การจัดทำแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
 3. การประกาศใช้กฎ กติกา ในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน
 4. การแบ่งโซนการใช้ประโยชน์จากป่าโดยแบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอยและพื้นที่สีแดง
 5. การจัดตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการเพื่อช่วยอนุรักษ์ป่าชายเลน
- ความต้องการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนในอนาคตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
1. จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและเยาวชน
 2. การใช้ประโยชน์จากไม้ป่าชายเลน อยู่ในการควบคุมดูแลของคณะกรรมการหมู่บ้าน
 3. เลี้ยงปลาในกระชัง
 4. จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน

จากแผนงานและกิจกรรمدังกล่าวข้างต้น รวมทั้งขอบเขตที่ได้มีการกำหนดแนวทางในเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งยังอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้ คณะกรรมการป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง ยังได้มีการระบุความชัดเจน ถึงขอบเขต อำนาจหน้าที่ การดำเนินงาน เพื่อสร้างกฎกติการ่วมกันของประชาชนในชุมชนบ้านคลองยางและถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านคลองยาง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน ดังนี้

กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนในเรื่องป้าชายเลน

บ้านคลองยางยังได้มีการร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ป้าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านคลองยางเอาไว้โดยได้รับความร่วมมือจากทั้ง ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่) จนเกิดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับร่วมกันในชุมชนดังนี้

จากการประชุมคณะกรรมการป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้มาจาก การประชุมประชาคมของชาวชุมชนบ้านคลองยาง ในการประชุมประชามนั้น เป็นการระดมความคิดจากสมาชิกภายในชุมชน อย่างกว้างขวางและเปิดกว้าง โดยให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระทั้งในที่ประชุม และนอกที่ประชุม โดยให้มีการเสนอ ร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์ และให้ความเห็นชอบกับสมาชิกที่ได้รับเลือก อีกทั้งมีการนำเสนอปัญหา เรียกร้องความต้องการของส่วนรวม โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ให้มีการเลือกคณะกรรมการป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์บ้านคลองยางขึ้น 1 ชุด จำนวน 11 คน อยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ประกอบด้วย

1. ประธาน จำนวน 1 คน
2. รองประธาน จำนวน 1 คน
3. กรรมการ จำนวน 5 คน
4. เภรัญญิก จำนวน 1 คน
5. เลขานุการ จำนวน 1 คน
6. ผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน 1 คน
7. ประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน

ให้มีการกรรมการที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรม โดยกรรมการที่ปรึกษาดังแต่เริ่มมีการร่างกฎระเบียบของหมู่บ้านในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน จนถึงปัจจุบันยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง กรรมการที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย

1. นายวิรัตน์ ปาโหนด นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองยาง
2. นายเจริญ หมดเหย์ กำนันตำบลคลองยาง
3. นายเฉลิม เรืองทองเมือง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองยาง
4. นายอดุลย์ ข้างวาม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5. นายดนหมีด โกงกาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6. นายทิพย์ ลูกหยี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

7. นายบรรดิษฐ์ น้อยขาว

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองยาง

เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ณ อาคารอเนกประสงค์บ้านคลองยาง คณะกรรมการป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ร่วมกับชาวบ้านชุมชนบ้านคลองยางได้ร่วมกันกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่ายายเลนของหมู่บ้าน เพื่อให้คงความอุดมสมบูรณ์ และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป จึงได้กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษา จัดการทรัพยากรป่ายายเลนของชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุดในการดูแล รักษา จัดการทรัพยากรป่ายายเลนของชุมชน ชุมชนจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่ายายเลน ให้พื้นที่ป่ายายเลนบ้านคลองยางมีความอุดมสมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

โดยมีการแบ่งโซนพื้นที่ป่ายายเลน

กำหนดให้แบ่งพื้นที่ป่ายายเลนออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. พื้นที่สีแดง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ระบบนิเวศป่ายายเลนสำหรับนักเรียน นักศึกษา และเป็นพื้นที่ดำเนินการกิจกรรมจัดหาและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งห้ามผู้หนึ่งผู้ใดเข้าตัดไม้เพื่อใช้สอย หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ยกเว้นที่กล่าวมาข้างต้น ตั้งแต่คลองโรงสี ถึงคลองโต๊ะใบ

2. พื้นที่เพื่อการใช้สอยและใช้ประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์สำหรับการใช้ประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ เช่น การตัดไม้เพื่อใช้สอย การเก็บหาของป่า สมุนไพร การจับสัตว์น้ำ เป็นต้น และใช้เป็นพื้นที่สำหรับจัดทำกิจกรรมปลูกป่ายายเลนเพื่อทดแทน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ชุมชนมีมติให้ดำเนินการ

3. พื้นที่แหล่งแม่ไม้ เป็นพื้นที่ป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์ สำหรับแม่ไม้ ในการเก็บเมล็ด ผัก ไปขายพันธุ์ หรือเพาะชำ หรือปลูกในโอกาสต่าง ๆ

ซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น กำหนดให้สามารถเก็บหาของป่าได้ เช่น เห็ด ไข่มดแดง ตัวต่อ น้ำผึ้ง ผลไม้ พืชสมุนไพร เป็นต้น เก็บ หา เศษไม้ กิ่งไม้แห้งมาทำฟืนได้ การตัดไม้เพื่อใช้สอย เช่น สร้างที่พัก ศาลา คอกเปิด คอกไก่ คอกแพะ คอกวัว ทำรั้วบ้าน สะพาน ทำเครื่องประมง หรืออื่น ๆ ที่จำเป็น จะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่ายายเลนเพื่อการอนุรักษ์บ้านคลองยางก่อน และจะต้องกรอกรายละเอียดในเอกสารแบบฟอร์มขออนุญาตตัดไม้เพื่อใช้สอยตามที่กำหนดก่อนทุกครั้ง ทั้งให้ขออนุญาตเท่าที่จำเป็น ในการจับสัตว์น้ำ ให้ใช้เครื่องมือประมง

พื้นบ้านหรือเครื่องมืออื่น ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ราษฎรหมู่บ้านอื่น ๆ หรือหมู่บ้านใกล้เคียงที่ต้องการตัดไม้เพื่อการใช้สอย ให้แจ้งต่อคณะกรรมการกลุ่ม พร้อมกรอรายละเอียดตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้ชัดเจนทุกครั้ง

ในประเด็นการดูแล รักษาป่าชายเลนนั้น การดูแลรักษาป่าชายเลนของหมู่บ้านให้เป็นหน้าที่ของราษฎรบ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 ทุกคน ในการปฏิบัติงานตรวจตราดูแลรักษาป่าแต่ละครั้งให้มีผู้ปฏิบัติงานอย่างน้อยชุดละ 4 คน/สัปดาห์ ในการปฏิบัติงานตรวจตราดูแลรักษาป่า หากพบผู้กระทำผิดให้แจ้งต่อคณะกรรมการและแจ้งให้เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (กระบี่) ทราบทันที การเข้าไปทำกิจกรรมหรือใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนหมู่ที่ 2 จะต้องได้รับอนุญาตหรือเป็นมติที่ประชุมของคณะกรรมการก่อนทุกครั้ง ทุกคนที่เข้าไปตัดไม้เพื่อการใช้สอยจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญ หรือโอกาสต่าง ๆ ที่กลุ่มกำหนดทุกครั้ง หากผู้หนึ่งผู้ใดไม่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวติดต่อกันเกิน 2 ครั้ง จะถูกตัดสิทธิในการตัดไม้เพื่อใช้สอย

อีกทั้งยังมีข้อห้าม เช่น ห้ามตัดไม้เพื่อแปรรูป เเผาถ่าน หรือทำฟืน หรือกระทำการอื่น ๆ เพื่อให้ต้นไม้ตาย ห้ามบุกรุก แ้วถาง จุดไฟเผา ในพื้นที่ป่าชายเลน หรือบุกรุกเพื่อครอบครองหรือขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน ห้ามใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผิดกฎหมาย และทำลายระบบนิเวศ เช่น วางยา อวนลาก อวนรุน เป็นต้น

บทลงโทษของผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบนี้ คือ ผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ นี้ เกิน 2 ครั้ง จะถูกตัดสิทธิในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนและหากเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายจนถึงที่สุด

จากข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนบ้านคลองยาง จังหวัดกระบี่ จะเห็นได้ว่า ทรัพยากรป่าชายเลนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านคลองยาง อีกทั้งยังมีพัฒนาการที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนได้พร้อมใจและร่วมกันแสดงให้เห็นว่า ได้มีปัญหาก่อขึ้นต่อการใช้ประโยชน์ในป่าชายเลนอย่างผิดวิธี ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลต่อการที่จะต้องทำการศึกษาต่อไปว่า สภาพปัญหาและกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและแสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนรวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชายเลนของชุมชนบ้านคลองยางสามารถดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งจะได้นำเสนอในบทถัดไป